

Lao động nông nghiệp hiện nay và thái độ đối với lao động

IU.V.AKATIEV & I.A.LUSÁC

Lao động nông nghiệp hiện nay chứa đựng những mâu thuẫn không những không có tác dụng kích thích động thái phát triển của nó mà còn là nguyên nhân trực tiếp khiến nó ngày càng bị suy thoái. Việc duy trì loại hình lao động chân tay nặng nhọc mà đi đôi với nó là tâm lý làm công nhật không cho phép lao động trở thành thước đo địa vị xã hội của con người. Lịch sử chưa từng ghi nhận có trường hợp nào mà loại hình lao động nghèo tri thức lại có thể làm xuất phát điểm cho đường công danh cá nhân như từng ghi nhận đối với các loại hình lao động trí óc, lao động sáng tạo. Nếu như đô thị mở rộng con đường đi tới tri thức hoá lao động xã hội thì với nông thôn điều này là hoàn toàn vô vọng.

Có nhiều nguyên nhân dẫn tới sự phân rã đội ngũ nhân công nông nghiệp. Trong lĩnh vực nông nghiệp đã tồn tại những loại hình lao động không hề đòi hỏi sự đào tạo dù chỉ là cấp giáo dục phổ thông hoặc giáo dục chuyên nghiệp. Trong khi đó số thanh niên có học vấn ngày càng trở lên dư thừa. Hiện tại ở nông thôn, trên thực tế mọi người đều được phổ cập trình độ học vấn trung học, là điều kiện phù hợp cho việc vươn tới loại hình lao động chuyên môn hóa cao. Thị trường lao động đô thị và nông thôn hiện nay đang khác biệt nhau hơn bao giờ hết.

Phù hợp với các kết quả nghiên cứu của chúng tôi, giữa trình độ học vấn của cư dân nông thôn và những khả năng lao động chân tay tồn tại một mâu thuẫn không thể dung hoà mà kết quả của nó là nông thôn hiện đại đang trở nên trống rỗng. Ở nông thôn chỉ còn lại những người trình độ văn hoá thấp và những người già cả, bộ phận thanh niên có trình độ học vấn cao hơn đã bỏ ra các vùng đô thị.

Không chỉ tính chất loại hình lao động (tính mùa vụ, tính chất phân bố chỗ làm việc, tính chất phụ thuộc vào điều kiện khí hậu, v.v.) mà cả tính chất sở hữu ở nông thôn cũng khác nhiều so với đô thị. Lao động nông thôn luôn tách rời khỏi mối quan hệ mang tính chất công nghiệp đối với quyền sở hữu, đối với cấu trúc kinh tế - xã hội và cấu trúc tổ chức công nghệ. Lao động nông thôn gắn liền với trình độ lao động kỹ thuật, cơ khí hoá, tự động hoá thấp kém trong các quá trình sản xuất. Trong nền kinh tế sản xuất nông nghiệp hiện nay trình độ phân công lao động thấp hơn nhiều so với sản xuất công nghiệp.

Đặc trưng và nội dung của sản xuất nông nghiệp cũng như tính chất chuyên môn của nó là cơ sở để giải thích cho sự tồn tại trong khu vực kinh tế sản xuất nông nghiệp của hàng loạt các dạng, các loại hình và các khả năng làm chủ khác nhau về đất đai canh tác, để lại dấu ấn nhất định trong mối liên hệ giữa nhân công lao động và các tư liệu sản xuất, trong thái độ của người nông dân đối với loại hình lao động nông nghiệp. Nói cụ thể thì điều này có nghĩa là:

Thứ nhất: Lao động của người dân nông thôn về bản chất là loại hình lao động đóng vai trò nền tảng cho sự đa nguyên hoá các dạng sở hữu (sở hữu nhà nước, sở hữu hợp tác xã, sở hữu tư

nhân, sở hữu cổ phần, sở hữu hỗn hợp...), các dạng tổ chức sản xuất (địa tô, đầu thầu, khoán hộ ...) - tức là tạo nên nền tảng cho lao động nông nghiệp.

Thứ hai: Lao động nông nghiệp hiện nay cũng như lao động xã hội nói chung đều mang những khuynh hướng mới liên quan tới bước chuyển từ hệ thống kinh tế phân bố theo mệnh lệnh sang hệ thống kinh tế thị trường mà cơ sở của nó chính là tính độc lập của sản xuất thương nghiệp.

Qua nghiên cứu chúng tôi thấy rằng các nhân công trẻ của khu vực sản xuất nông nghiệp (dưới 30 tuổi) ít thoả mãn nhất về loại hình lao động của mình. Nguyên nhân chính là mâu thuẫn giữa trình độ học vấn cao của họ và trình độ sản xuất nông nghiệp. Cùng với việc nâng cao trình độ học vấn là sự phát triển ý nghĩa của các động cơ liên quan tới nội dung và điều kiện lao động.

Những người lao động trẻ ở nông thôn, với trình độ học vấn cao của mình đã được chuẩn bị đầy đủ cho những hoạt động nghề nghiệp kỹ thuật phức tạp hơn mà ở nông thôn hiện chưa có. Từ đây, bộ phận thanh niên có trình độ chuyên môn hoá cao với định hướng tới những kích thích vật chất đang có những đòi hỏi lớn hơn về điều kiện sản xuất và hình thức tổ chức sản xuất. Một nửa số người được hỏi có xu hướng muốn sở hữu độc lập về đất đai canh tác nhưng thực tế chỉ có 1/4 số người được hỏi là có khả năng làm điều này.

Khả năng lựa chọn nghề nghiệp theo đúng nguyện vọng không cao (chỉ dưới 25%). Thế hệ trẻ cũng có những đòi hỏi ngày càng cao đối với việc tổ chức thời gian rỗi và lối sống. Khác với thế hệ trước, thế hệ trẻ ngày nay có đòi hỏi cao về địa vị xã hội và tự khẳng định bản thân. Nhìn chung, 58,3% cư dân nông thôn được hỏi đã thể hiện sự quan tâm tới vấn đề loại hình lao động. Trong những điều kiện hiện nay có thể thấy rõ rằng đa phần những người quan tâm đều hài lòng với công việc lao động của mình (gần 70% những nhân công lao động chân tay và làm những việc ít đòi hỏi chuyên môn). Trước hết cần tìm nguyên nhân ở chính mức độ không cao lắm của nhu cầu về tính chất loại hình lao động. Ngoài ra, các nhóm dân cư nông thôn khác nhau, với những phương thức sản xuất khác nhau, trên thực tế không có thái độ khác nhau về loại hình lao động.

Như vậy, sự biến đổi loại hình lao động thành một nhu cầu sống chỉ bằng cách hình thành tầng lớp điền chủ là điều hiện nay chưa thể thực hiện. Kết quả nghiên cứu cho thấy rằng chỉ có 26,1% nông trang viên, 24,3% công nhân của các tổ hợp sản xuất nông nghiệp, 32,6% chuyên gia nông nghiệp tự xếp mình vào nhóm sở hữu nhỏ về ruộng đất còn 4/5 số người được hỏi cho rằng họ không được tạo điều kiện để có thể làm chủ về đất canh tác.

Nguồn: Tạp chí *Các nghiên cứu xã hội học*. Số 8/1997. Tiếng Nga
Người dịch: ĐINH THỊ PHƯƠNG THẢO